

YURTDIŐI YATIRIMLAR ÜLKE PROFİLİ TÜRKMENİSTAN

A. TÜRKMENİSTAN'DA İŐ ORTAMI

1. İő Ortamı

a. İő Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

Türkmenistan ekonomisinin temel kaynakları doğalgaz, petrol ve pamuktur. Hayvancılık, yerel halkın başlıca geçim kaynağıdır. Koyun yünü, yöreye özgü ünlü halıların üretiminde kullanılmaktadır. Hazar denizi kıyılarında ve karakum kanalı boyunca balıkçılık yapılmaktadır. Fosfat, tuz, mirabilit, sülfür, ozokerit, iodin, bromin, bentonit, linyit, barit, kil, kireçtaşı, alçıtaşı, öteki önemli doğal kaynaklardır. Pamuk ipliğı, dokuma, metal işleme, balık konserveçiliğı, et işleme ve et ürünleri, ham petrol arıtımı, gübre ve diğeri petrokimya ürünleri, elektrik üretimi, giyim, yapı gereçleri, tarım araç ve gereçleri, gemi, demiryolu araç-gereç ve vagon yapımı temel endüstri etkinlikleridir.

Türkmenistan, resmi olarak 19,5 trilyon metreküp civarında zengin doğalgaz yatakları ile dünyanın dördüncü önemli doğalgaz üreticisi ülkedir. Doğalgaz ihracından elde edilen gelir, devlet bütçesine önemli kaynak sağlamaktadır. Türkmenistan'dan Çin'e 3 boru hattı üzerinden yıllık ortalama 35-36 milyar m³ doğalgaz satışı yapılmaktadır. 4. Boru hattının önümüzdeki yıllarda yapılması hedeflenmekte olup bu hattın da tamamlanmasıyla birlikte ihracat potansiyeli hacmi 65 milyar m³'e çıkacaktır. Özbekistan'a 2024 yılında 1,6 milyar m³ civarında doğalgaz satmıştır. İran üzerinde swap yöntemiyle ülkemize de yıllık 1.3 milyar m³ doğalgaz satışı üzerinde anlaşılması olup Mart 2025 tarihinde gaz akışı başlamıştır. İran üzerinden Irak'a swap yöntemiyle yıllık 10 Milyar m³ gaz satışı konusunda anlaşılması olup henüz satış başlamamıştır. Toplamda yıllık çıkarılan doğalgaz miktarı 80 milyar metreküp civarındadır.

2015-2020 yılları arasında petrol ve doğalgaz fiyatlarının düşük seyretmesi ve satışların azalmasıyla ekonomide sıkıntılar yaşanmış olmakla birlikte, 2021 yılından sonra covid-19 salgını ve 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonrasında petrol ve doğalgaz fiyatlarında yaşanan artışlar olduğundan ülkenin gelirleri artmıştır. 2023 yılında ise Çin'e doğalgaz ihracatındaki miktarsal kısmi azalma ve nispeten düşük fiyatlar nedeniyle ihracat gelirlerinde gerileme yaşanmıştır. 2024 yılında Çin'e doğalgaz satışındaki artışla birlikte elde edilen gelir de nispeten artmıştır. Bu itibarla, en büyük gelir kalemi olmasından dolayı doğalgaz ihracatından elde edilen gelirden meydana gelen artış ve azalışlar ekonomiyi doğrudan etkileyebilmektedir.

Türkmenistan'ın ana ihracat kalemleri doğalgaz ve doğalgazdan elde edilen ürünler, petrol ve petrol türevi ürünler, elektrik enerjisi, pamuk ve pamuktan mamul ürünler, hazır giyim, tekstil ürünleri, el dokuma halısı, ham deridir. İhracatında başlıca ülkeler Çin, Türkiye, Özbekistan, Yunanistan, Azerbaycan, Kazakistan, Afganistan ve Rusya'dır.

İthalatta ise makine ve makine parçaları, beyaz eşya, gıda, plastik, tüketim malları, taşıt araçları, kablo ve inşaatlar için demir-çelik ürünleri ve mobilya başlıca kalemleri oluşturur. İthalatta başlıca ülkeler Türkiye, Çin, Kazakistan, Almanya, Rusya, İran ve Birleşik Arap Emirlikleridir.

Türkiye – Türkmenistan İkili Ticareti (Bin \$)

Yıl	İhracat \$ / Bin	İhracat Değişim %	Genel İhracat a Oranı %	İthalat \$ / Bin	İthalat Değişim %	Genel İthalat a Oranı %	Hacim \$ / Bin	Denge \$ / Bin
2013	1.957.484	32,3	1,29	653.815	115,4	0,26	2.611.299	1.303.669
2014	2.231.246	14,0	1,42	623.326	-4,7	0,26	2.854.572	1.607.919
2015	1.857.843	-16,7	1,29	557.356	-10,6	0,27	2.415.198	1.300.487
2016	1.241.470	-33,2	0,87	422.492	-24,2	0,21	1.663.962	818.977
2017	1.037.980	-16,4	0,66	403.553	-4,5	0,17	1.441.532	634.427
2018	467.169	-55,0	0,28	260.995	-35,3	0,12	728.164	206.174
2019	744.691	59,4	0,41	600.889	130,2	0,29	1.345.580	143.802
2020	786.952	5,7	0,46	671.463	11,7	0,31	1.458.415	115.488
2021	984.446	25,1	0,44	1.071.983	59,6	0,39	2.056.429	-87.537
2022	1.099.834	11,7	0,43	1.002.754	-6,5	0,28	2.102.588	97.079
2023	1.011.629	-8,0	0,40	1.659.919	65,5	0,46	2.671.548	-648.291
2024	1.096.694	8,4	0,42	1.070.508	-35,5	0,31	2.167.202	26.186

Türkiye ile Türkmenistan arasındaki ticaret rakamları yukarıda gösterilmiştir. Rakamlara bakıldığında ihracatımızda artış seyrinin devam ettiği, ithalatımızın ise gemicilik yakıtı ve diğer yakıt ürünlerinin ithalatına bağlı olarak değiştiği görülmektedir.

Türkmenistan'ın Genel Dış Ticareti İçinde Türkiye'nin Durumu (Bin \$)

Yıl	Türkmenistan Toplam İhracatı	Türkmenistan'ın Türkiye'ye İhracatı	Pay	Türkmenistan'ın Toplam İthalatı	Türkmenistan'ın Türkiye'den İthalatı	Pay
2019	11.100.000.000	600.888.732	5%	5.800.000.000	744.669.674	13%
2020	7.700.000.000	671.463.000	9%	5.900.000.000	786.952.000	13%
2021	10.300.000.000	1.071.983.000	10%	6.200.000.000	984.972.000	16%
2022	14.700.000.000	1.002.757.000	7%	7.300.000.000	1.100.202.000	15%
2023	12.500.000.000	1.659.919.390	13%	6.900.000.000	1.011.628.802	15%
2024		1.070.508.000			1.096.694.000	

IMF verilerine göre Türkmenistan'ın cari fiyatlarla GSYİH'sı 2024 sonu itibarıyla 89 Milyar ABD Doları, Kişi Başı Milli Gelir ise 12.300 ABD Dolarıdır.

Ülkenin resmi para birimi Türkmen Manatı olup sabit kur rejimi uygulanmaktadır. 2015 yılından itibaren uygulanmakta olan sabit kur 1 \$= 3.5 Türkmen Manatıdır. Döviz bürosu bulunmamaktadır ve bankalardan resmi kur üzerinden yerel paranın dövize çevrilmesi imkanı sınırlıdır. Bu nedenle, karaborsada daha yüksek bir kur oluşmuştur.

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

Şahıs şirketi (Telekecilik), Tek Kişilik Firma (Hususi Karhane) ve Sermaye Şirketi (Hocalık Cemiyeti) (Açık veya Kapalı Anonim Şirket) kurulabilmektedir.

Türkmenistan’da şirket kurmak ya da yabancı bir firmanın ofis ya da temsilciliğini açmak için gerekli evraklar Maliye ve Ekonomi Bakanlığı’na teslim edilmekte ve tescil işlemi sonuçlandırılmaktadır. Diğer taraftan mevcut firmalar ise, her üç yılda bir tescillerini yenilemek zorundadır.

Son yıllarda Türkmen Yetkililer, yerel firmaların büyümesini desteklemek amacıyla yabancı şirketlerin, Türkmenistan’daki faaliyetlerinde kısıtlamaya gitmekte ve tescil veya kurulum işlemlerini çok özel projeler dışında sonuçlandırmamaktadırlar. Bunun yanı sıra, bütün işlemlerin bitirilmesi halinde dahi Maliye ve Ekonomi Bakanlığına bağlı Ekonomik Risklerden Koruma Ajansından onay alamayan firmalar tescil edilmemektedir.

-Şirket kurulumu için;

1. Türkmenistan’da şirket kurmak istediğine dair dilekçe.
2. Kurulacak özel şirketin Türkmenistan’da faaliyetlerinin amacını açıklayan ve kurucuların onun faaliyet konusundaki gerekli kısa bilgileri de kapsayan yazılı dilekçe. (Rusça ve Türkmence)
3. Şirketin adını gösteren belge.
4. Açılış hakkında kurucunun kararı.
5. Şirketin hukuki adresinin Velayet veya (Aşkabat) Belediye Başkanlığı tarafından tespitini gösteren yazı.
6. Yabancı şirketin yöneticisi tarafından onaylanmış Yeni Kurulan Şirketin Ana Sözleşmeleri-Tüzüğü (2 nüsha, Rusça ve Türkmence).
7. Üretim yapan kurumlar için, faaliyet alanlarını ve mali kaynaklarını açıklayan, kurucu tarafından onaylanmış iş planı.
8. Mevcut düzen uyarınca tanzim edilmiş Vekaletname. (Eğer kayıt için belgeler kurucu tarafından sunulmuyorsa)
9. Şirketin Türkmenistan yöneticinin Anketi (3x4 ölçekli fotoğraf)
10. Yabancı yatırımcının mali statüsü hakkındaki belge-banka referans mektubu (orijinal).
11. Kurucunun pasaport bilgileri.
12. Şirketin Tüzüğünde beyan edilen kurucu fonunun %50’sinin yatırıldığına dair tasdik belgesi.
13. Tescil tahsil makbuzu gibi belgeler istenmektedir.

Belge asıllarının zarf içinde elden teslim edilmesi gerekmekte, faks ile ileti kabul edilmemektedir.

-Şirket feshi

Şirket feshi için, Maliye ve Ekonomi Bakanlığı’na dilekçe ile başvuru yapıldıktan sonra Bakanlığın ilgili dairesi Resmi Gazete’de ilan yayınlamaktadır. İlanda dilekçe veren şirketle ilgili alacak verecek durumu olanları Bakanlığın ilgili Dairesine çağırmaktadır. Gazete ilanının üzerinden 3 ay geçmesi ile fesih işlemi yapılmış sayılmaktadır.

c. Vergi Uygulamaları

Genel

Türkmenistan’da Katma Değer Vergisi (KDV) % 15 olarak uygulanmakta olup bunun dışında Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) yoktur.

Türkmenistan Vergi Kanununun 172 maddesinde, kazanç üzerinden alınan vergilerin oranları belirtilmektedir. Buna göre, Türkmenistan'da Gelir Vergilerinin oranları aşağıdaki gibidir:

- Türkmenistan tescilli tüzel kişiler için : % 8, bunun yanında gelir vergisi üzerinden her çeyrekte % 3 Tarım Geliştirme Vergisi, % 0,5 Şehir Geliştirme Vergisi ve yılda bir kez % 1 Şehir Geliştirme Vergisi olmak üzere vergilendiriliyor.

(Tarım üreticileri tamamen vergiden muaf)

(Küçük ve orta ölçekli işletmelerden alınan vergi: %2)

- Diğer Tüzel Kişiler için (yabancı firmalar) : % 20
- Ortaklık Geliri ve diğer tüzel kişilere ortak olarak katılmaktan kazanılan diğer kaynaklardan elde edilen gelirlerden % 15

Türkmenistan Baş Devlet Vergi Kurumu (Türkmenistanyň Baş Döwlet Salgyt Gullugy) Bakanlık seviyesinde bir kurumdur. Ekonomi, Maliye, Gümrük, Vergi ve Sosyal Güvenlikten Sorumlu Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcısına bağlıdır.

Vergi İdaresine Beyannameler, firmalar için aylık, girişimciler dediğimiz küçük işletmeler için ise 6 aylık dönemler olarak hesaplanmakta ve ilgili işletmelerin bağlı oldukları bölgedeki İdarelere teslim edilmektedir. 2013-2014 yıllarında Uluslararası sisteme geçme çalışmalarına başlanmış ve kısmen geçilmiştir. Sağlık, Eğitim gibi sektörlerde ciddi vergi muafiyetleri sağlanmaktadır. Özellikle inşaat esnasında %15 olan KDV alınmamaktadır.

Türkmenistan Vergi Kanunun 6. Bölümü, gerçek kişilerden alınan gelir vergisine ilişkindir. Kanunun 183. Maddesine göre, Türkmenistan mukimi gerçek kişilerin kaynağına bağlı olmaksızın tüm gelirleri, Türkmenistan mukimi olmayan gerçek kişilerin ise, Türkmenistan'ın sınırlarındaki gelirleri vergiye tabidir. Kanunun 184/1a maddesine göre, iş sözleşmesine istinaden alınan gelirlerin vergiye tabi olduğu belirtilmektedir.

Vergi Kanununun 192. Maddesinde ise, Kanunda başkaca belirtilmediyse, gerçek kişilerden alınan gelir vergisi oranının %10 olduğu belirtilmektedir. İşçilerin gelir vergisini hesaplamak ve ödemek işverenin yükümlüğüdür.

Türkmenistan Vergi Kanunun 7. Babının 2. Paragrafı şehirlerin ve köylerin çevresini güzelleştirme vergisini düzenlemektedir. Kanunun 208. Maddesinde ise vergi oranları ayrı-ayrı gruplar için farklı belirlenmiştir. Gerçek kişi tacirler için toplam gelirden % 0,3 oranında olacaktır. Ancak bu oranın ayda 2 manattan az olmaması gerekir. Diğer gerçek kişiler için ayda 2 manat, Ziraat şirketleri için kazançtan % 0,5 , Diğer tüzel kişiler için kazançtan % 1.

Gümrük Vergileri:

Türkmenistan'da gümrük işlemlerini Türkmenistan Devlet Gümrük Kurumu yürütmektedir. Kurumun www.customs.gov.tm web sitesi bulunmakta olup gümrük iş ve işlemleri ile ilgili bilgiler ile gümrük vergileri ve buna bağlı diğer giderlere ilişkin bilgiler bu sayfada yer almaktadır.

Genel olarak ülkede üretilmeyen ürünlerin ithalatında düşük gümrük vergileri uygulanmaktadır. Diğer taraftan, yerli üretimi korumak ve gelişmesini sağlamak amacıyla, korumacılık politikalarına önem verilerek, yerli üretilen ürünlerin benzerlerinin ithalatında ise yüksek gümrük vergileri uygulanmaktadır. İthalatta uygulanan gümrük vergilerine <https://customs.gov.tm/en/customs-info/customs-fees/duties> web adresinden ulaşabilmektedir. Listede yer alan ürünlerde uygulanan gümrük vergileri karşısında gösterilmekte, listede yer almayan ürünler için ise ithalatı yapan firma ise %0,2, şahıs şirketi ise %2 oranında gümrük vergisi

alınmaktadır. Gümrük işlemleri için %0,2, depolama için günlük %0,3, yerinde muayene için %0,2 harç tahsil edilmektedir. Tüm ürünlerde borsa kaydı için sözleşmenin %0,2'si oranında ve ürünün niteliğine göre standart sertifikası ve gerekli analizler için ayrıca ücret alınmaktadır.

Şahıslar için bir kişiye bir ay süre zarfında gelen azami 30 kg'a kadar eşya gümrük vergilerinden muaftır. Yolcu beraberinde ise 60 kg'a kadar eşya gümrük vergisinde muaf tutulmaktadır. Muafiyetlerde değer bakımından bir sınırlama bulunmamaktadır. Ticari amaçlı gelen eşya için herhangi bir muafiyet bulunmamaktadır.

Türkmenistan Devlet Emtia Borsası (www.exchange.gov.tm), ithalatta ve ihracatta önemli bir noktadır. Ülkeye ihracat veya ithalat yapmak isteyen firmaların işlemlerini borsaya tescil ettirmesi ve gerekli evrakları vermesi gerekmektedir. Ayrıca ithalat yapılacak yabancı firmanın da borsaya kaydının yaptırılması gerekmektedir. Bunun yanında ilgili mevzuat gereğince, Türkmenistan'da devletin mülkiyetinde olan fabrikalarda üretilen gübre, polipropilen gibi ürünler doğrudan fabrikalarca satılmamakta, Devlet Emtia Borsası vasıtasıyla satılabilmektedir. Borsada bazı ürünler dolar üzerinden, bazı ürünler ise Türkmen Manatı üzerinden satışa çıkarılmakta olup listeler internet sitesinde yayınlanmaktadır. Borsa üzerinden ürün alacak firmaların bir Broker ile anlaşmaları ve kendilerini Borsa'ya tescil ettirmeleri gerekmektedir.

Bunlara ilaveten, bireysel girişimciliği desteklemek amacıyla yapılan yeni düzenlemeyle; 2022 yılı başından itibaren bazı ürün grupları için bu işletmelerin ihracat gümrük vergilerinden muaf tutulmasına karar verilmiştir.

Diğer Vergiler:

- Ek Vergiler (Yurt dışından getirilen ve ek vergi ödenmesi gereken ürünler gibi)
- Yeraltı kaynakların kullanılması için ödenen Vergiler
- Gayrimenkul Vergisi
- Devlet Dairelerinin Gelirlerinden alınan Vergiler
- Şahıslardan alınan Gelir Vergisi
- Yerel Vergiler
- Emeklilik Kesenekleri

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Türkmenistan Devlet Başkanının 24 Ağustos 2007 tarih ve 8945 sayılı Kararı ile sosyal sigorta ödemelerinin nasıl hesaplanacağı ve ödeneceği bu Karar eki Tüzük'te belirlenmiştir. Bu Tüzüğün 7. Bölümüne göre, sosyal sigorta ödeme oranı %20'dir.

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Türkmenistan gelişme ve kalkınma yolunda olan bir ülkedir. Bu kapsamda, hazırlanan kalkınma planları çerçevesinde yatırımlara devam edilmektedir. Ekonomide devletin payı halen çok yüksek seviyededir ve önümüzdeki dönemde yapılacak yatırımların tamamının devlet tarafından yapılması planlanmaktadır. Türkmenistan devleti yatırımlarda petrol ve doğalgaz sektörleri, doğalgazdan elektrik enerjisi üretimi, yüksek teknoloji gerektiren petrol ve doğalgazdan mamul üretim tesisleri, büyük ölçekli altyapı yatırımları, çimento, cam, iplik, kumaş ve hazır giyim üretim fabrikaları vb. alanlara öncelik vermektedir.

Özel sektör, özellikle üretim alanında teşvik edilmesine rağmen ülkenin bürokratik yapısının ağır olması, yolsuzluk ve belirsizlikler nedeniyle yatırım yapmakta isteksizdir. Türkmen özel sektöründeki girişimciler tarafından ufak çaplı mobilya, süt işleme, meyve suyu ve gazlı içecekler, bisküvi, şekerleme, plastik boru, inşaat, et ve işlenmiş et ürünleri, tavuk ve yumurta üretimi, su işleme ve çeşitli gıda üretim tesisleri ile perakende sektöründe faaliyet göstermektedir.

Son yıllarda tarımsal ve hayvansal üretim ve işleme tesisleri ile seracılık önemli yatırım alanları olmuştur.

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

Türkmenistan'ın uyguladığı kalkınma programları çerçevesinde önümüzdeki yıllarda devletin ekonomideki payının azaltılması yönünde çalışmalar yapılmakta ve uzun dönemde özel sektörün payının yüzde 70'e kadar çıkartılması planlanmaktadır.

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

Mevzuat açısından sıkıntı olmamasına rağmen, uygulamada yabancı yatırımcıların engellerle karşılaşma olasılığını dikkate almalarında yarar görülmektedir. Ayrıca yatırım sonucunda elde edilen karların ana yatırımcı ülkeye transfer edilmesinde de zorluklar bulunmaktadır.

i) Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

Yabancıların gayri menkul edinmeleri şimdilik söz konusu değildir. Ancak, yabancı yatırımcılara uzun vadeli yer kiralama imkânı tanınmaktadır.

ii) Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar

- Şirket Kuruluşunda Ayrımcılık

2012 yılı sonuna kadar yabancıların şirket kurmaları veya şube açmalarında zorluklarla karşılaşılmaz iken 2013 yılı başından itibaren özellikle Türk şirketlerinin kurulmasına müsaade edilmemektedir. Sadece Türkmenistan'da inşaat projesi alan Türk inşaat şirketlerinin şubesinin kurulmasına izin verilmektedir.

- Vergi Hukukunda Ayrımcılık

Yabancı yatırımcılar, Türkmenistan kanunlarında belirlenen vergi ve gerekli ödemeleri yaptıktan sonra, Türkmenistan genelinde gelirlerini serbestçe kullanabilmektedirler. Ayrıca, yapılan yatırımdan kazanılan döviz cinsinden gelirler Türkmenistan dışına aktarılabilirken Manat cinsinden gelirlerin dövize çevrilerek yurtdışına aktarılması mevcut durumda fiilen mümkün bulunmamaktadır.

Türkmenistan ayrıca, çok sayıda ülke ile yatırımların karşılıklı korunması ve çifte vergilendirmenin kaldırılması yönündeki anlaşmalara imza atmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ile Türkmenistan arasında hukuki ve cezai konularda dar kapsamlı bir adli yardımlaşma anlaşması (doğrudan tahkime gitmeyi içermez) ile çifte vergilendirmenin önlenmesine yönelik anlaşmalar imzalanmıştır. Ayrıca, ülkemiz ile Türkmenistan arasında 1997 tarihli yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması bulunmakla birlikte hükümleri bakımından yetersizdir ve ülkemizin geliştirme yönündeki taleplerine Türkmenistan tarafı olumlu yaklaşmamaktadır.

- Yabancıların Serbest Dolaşımı

Ülkeye girişte sıkı vize uygulaması bulunmaktadır. Gelmeden önce Büyükelçilik / Konsolosluklardan vize başvurusu yapılarak geçerli vizenin alınması gereklidir. Ülke içerisinde ise vize işlemleri Devlet Göçmen Kurumu (Migrasya Kurumu) tarafından yürütülmektedir.

Ülkeye girişte kişilerde en az 6 ay geçerli pasaportun bulunması gerekli olduğu gibi İş Vizesi alınması için Türkmenistan’da bir kamu kurumu veya özel firmanın Migrasya’da (Göçmen Kurumu) hazırlanan davet mektubunun alınması gerekmektedir. Mevcut uygulamada, ülkeye girişten sonra 3 gün içerisinde nerede kalınacağını Migrasya’ya beyan edilmesi gerekmektedir.

Çalışma vizeleri en fazla 6 ay süreli verilmekte, ayrıca bu işlemleri çalışacakları şirketler yapmak durumunda olup bu kişilerin oturma izinleri için de ayrıca izin alınması gerekmektedir. Başvuruların sonuçları uzun zamanda alınabilmektedir. Vize işlemleri için ABD Doları cinsinden ödeme yapılması gerekmektedir.

Keza yabancı şirkette çalışan her bir yabancı kişiye karşılık 9 Türkmen vatandaşının çalıştırılması zorunluluğu bulunmaktadır. Vize alımında veya vize süresinin uzatımında bu kurala dikkat edilmektedir.

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Türkmenistan’da yatırım ortamının iyileştirilmesi için hukuki düzenlemeler yapılmaktadır. Yatırım mevzuatının dünya standartlarına çıkarılması için önemli çaba gösterilmektedir. Türkmenistan’ın doğalgaz ve petrol bakımından zengin rezervlere sahip olması ülkeye gelen yabancı yatırımların büyük bir kısmı bu sektörde toplanmış bulunmaktadır. 2030 yılına kadar petrol-doğalgaz sektörünün kalkınma planları kapsamında bu sektöre yabancı yatırımın çekilmesi öngörülmektedir. Bu nedenle, ülkenin petrol ve doğalgaz sektörünün altyapısını iyileştirmek ve yabancı yatırım çekmek için Hidrokarbon Kaynakları Kanunu kabul edilmiştir. Yerel ve yabancı yatırımın teşviki için cazip yatırım olanaklarının oluşturulması bakımından çok sayıda yasal düzenleme yapılmıştır. Bu yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.

Yabancı yatırım sadece ulusal kanunlar tarafından düzenlenmeyip, bu sektöre ilişkin çok sayıda ikili ve çok taraflı uluslararası anlaşmalar bunları desteklemektedir.

Yabancı yatırımların uluslararası kanunlar çerçevesinde korunmasına büyük önem veren Türkmenistan’ın, taraf olduğu birçok uluslararası sözleşmeler bulunmaktadır. Örneğin, 1965 tarihli Devletler ile Diğer Devlet Vatandaşları arasındaki Yatırım İhtilaflara dair Washington Sözleşmesi, 1992 tarihli BDT Devletleri Arasında Ekonomik ilişkilerin İhtilaflarının dair Kiev Sözleşmesi yer almaktadır.

19 Nisan 2022 tarihinde Türkmenistan, 10 Haziran 1958’de New York’ta kabul edilen Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair Sözleşme’ye aşağıdaki koşullarda katılmayı kabul etmiştir:

Yalnızca başka bir üye devletin topraklarında verilen yabancı hakem kararlarının tanınmasını ve tenfizini sağlayacaktır;

Sözleşmeyi yalnızca milli mevzuat kapsamında ticari uyuşmazlık olarak kabul edilen uyuşmazlıklara uygulayacaktır;

Sözleşmeyi yalnızca Sözleşmenin kendisi için yürürlüğe girmesinden sonra verilen mahkeme kararlarına yönelik uygulayacaktır.

Yabancı sermayeli şirketlere belirli bir ölçekte ve düzende gümrük ve vergi kolaylıkları sağlanmaktadır. Gümrük ve vergi kolaylıkları sadece yabancı yatırımcılar için değil, aynı zamanda özel sektörde faaliyet gösteren girişimcileri de teşvik etmektedir.

Cazip imkânlar ve belirli planlama ile yapılan teşvikler özel sektörün kalkınmasına, yabancı sermayenin gelmesine, ihracatın artmasına olumlu katkı sağlamaktadır. Bundan dolayı dünya genelinde ihracatı arttıracak projelere daha fazla önem verildiği anlaşılmaktadır. Türkmenistan kanunlarına göre, yabancı yatırımı olan şirketler ürettiği ürünleri (hizmetler dâhil) lisans almaksızın ihracat gerçekleştirebilmekte ve kendi ihtiyacı olan ürünleri (hammadde ve hizmetler) ithal etme olanaklarına sahiptirler.

C. TÜRKMENİSTAN'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Türkmenistan'da, Türk firmaları tarafından; tekstil fabrikaları ortaklıkları, enerji nakil hatları, bankacılık, iş merkezi, tatil merkezi, içecek fabrikası yatırımları mevcuttur. Türk firmalarının Türkmenistan'daki yatırımları toplamı mevcut durumda 300 milyon \$ civarındadır.

Ülkede 2015 yılına kadar 100'ün üzerinde Türk inşaat firması faaliyet göstermekte iken doğalgaz ve petrol fiyatlarında yaşanan düşük seviye dolayısıyla gelirlerdeki azalma hakedişlerin ödenmesinde gecikmelere, hiç ödenmemesine veya Türkmen Manatı olarak ödenen paraların dolara konverte edilmemesi problemlerine yol açmıştır. Bu tarihten sonra yıllar içerisinde Türk inşaat firması sayısı 8-10 seviyelerine kadar düşmüştür. Kalan firmalar da büyük ölçekli projeler almakta ve çoğunlukla yabancı ortaklarla işbirliği yapmaktadır. Konut, okul ve kreş gibi küçük hacimli inşaat işleri Türkmen inşaat firmalarına yaptırılmaktadır. Bu alanda Türk firmalarına iş verilmemektedir.

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

Türk firmalarınca yatırım yapılmadan önce, Türkmenistan hakkında yerli ve yabancı yayınların çok iyi incelenmesi gerekmektedir. Yasal mevzuat açısından herhangi bir sıkıntı yokmuş gibi gözükse de uygulamada sıkıntılar çıkabilmektedir. Ülkede yatırım yapılsa dahi ülkeye girişte alınması gereken vizenin temininde zorluklarla karşılaşmaktadır. Vize alınsa dahi ülke içinde seyahat edilebilecek yerler kısıtlanmaktadır. Yatırımcı firma sahibine dahi zaman zaman vize verilmediği veya vizesinin uzatılmadığı gibi durumlar görülmektedir.

Türk yatırımcıların karşılaştığı en önemli sorun ticari faaliyetlerden elde ettiği Manat cinsinden karlarını dövize çevirerek Türkiye'ye gönderememeleridir. Resmi döviz kuru ile karaborsada oluşan kur arasındaki ciddi farklılık nedeniyle Türkmenistan Merkez Bankası çok özel durumlar haricinde resmi kurdan konvertasyon işlemi yapmamaktadır.

Bazı Türk yatırımları ise devletin müdahalesiyle zoraki olarak sonlandırılmıştır. Örneğin, Türk firmasına ait Türkmenistan'ın ilk ve en önemli Alışveriş Merkezi 2016 yılında kapatılmış, Central Hospital isimindeki Türk özel hastanesi de 2017 yılında kapatılmıştır.

D. TÜRKMENİSTAN'DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI **(Doğrudan yabancı Yatırım Verileri)**

Türkmenistan'da son dönemlerde Ürün Paylaşım Anlaşmaları çerçevesinde yabancı şirketler Hazar Denizi'nde çeşitli projeler için verilen lisanslar ile yatırım yapmaktadırlar. Burada yatırımlar deniz yataklarının geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu alanda "Dragon Oil" (BAE-Büyük Britanya), "Petronas" (Malezya), ENİ (İtalya) ve "Itera" (Rusya) gibi deneyimli yabancı şirketler büyük yatırımlar gerçekleştirmektedir. İngiliz Şirketi "Burren Energy", İtalyan "Eni" Konsern ve Çin "CNPC" firmaları Şirket Ürün Paylaşım Anlaşması çerçevesinde (PSA) karada hidrokarbon yataklarında yatırım yapmaktadırlar.

Özellikle, Japon ve Güney Kore şirketleri tarafından, iki adet her biri 600 bin ton kapasiteli doğal gazdan benzin üretim tesisi, dizel yakıtı üretim tesisi, sentetik yağ üretim tesisi, 2,6 milyon ton kapasiteli havacılıkta kullanılan benzin üretim tesisi, 381 bin ton kapasiteli polietilen ve 81 bin ton kapasiteli polipropilen üretim tesisleri inşa edilmiştir. Çinli şirketler de 2 adet doğal gaz işleme tesisi inşa etmişlerdir.

Uluslararası finans kuruluşları da Türkmenistan'da yapılan çeşitli yatırım programları ve projeleri kredilendirerek önemli finansman katkısı vermişlerdir. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası ile Türkmenistan Hükümeti arasında yapılan anlaşma gereği 30'dan fazla proje finansmanında yer almışlardır. İslam Kalkınma Bankası (IBD) ve Asya Kalkınma Bankası (ABD) Kazakistan-Türkmenistan-İran Demir yol hattı projesinin Türkmen bölümünün inşaatına finansman sağlamıştır.

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1- Faydalı Linkler

www.turkiye-turkmenistan.com Günlük haberlerin ve İhalelerin yayınlandığı resmi haber web sayfası,

www.business.com.tm Günlük haber ve İhale Duyuruları web sayfası.

www.turkmenportal.com Günlük haberlerin ve İhalelerin yayınlandığı haber sitesi

www.turkmenistan.gov.tm Günlük haberlerin ve İhalelerin yayınlandığı resmi haber web sayfası,

www.exchange.gov.tm Devlet Borsası resmi web sayfası,

www.minjust.gov.tm Adalet Bakanlığı resmi web sayfası,

www.tstb.gov.tm Sanayiciler ve Girişimciler Birliği web sayfası,

www.cci.gov.tm Ticaret ve Sanayi odası resmi web sayfası,

2- Ulaşılabilecek Hukuki ve Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

Türkmenistan Adalet Bakanlığının web sayfasında

<https://www.minjust.gov.tm/hukuk/komegi/hukuk/adwokatura> Eyalet/şehir ve semt bazında hukuki danışma hatları oluşturulmuştur. Danışma hatlarından genel bilgi verilmekte ve konuyla ilgili başvurulabilecek avukatlara yönlendirme yapılmaktadır.

Daha önce Müşavirliğimizce farklı vesilelerle temas kurulan bazı avukatların bilgileri aşağıda yer almaktadır:

FİRMA ADI	ADRES	TELEFON	FAKS	E-MAIL
Kerim Balkanov (Grata Türkmenistan)	A. Niyazov ave., 174	+993 62866117 +993 61050586		kbalkanov@gratanet.com https://gratanet.com/employees/kerim-balkanov Ticari sözleşme tesisi, ticari uyuşmazlıklar, tahkim konularında danışmanlık ve dava takibi hizmeti vermektedir.
Hukukçy Hyzmatdaş HJ Serdar Taganov Director	Atamyrat Niyazow Cad No:157	Tel:+99312 413924, mob:+99365 569280	+99312 413924	s.tagan@gmail.com ,
Dogry Maslahat Hukuk Bürosu		+99365802470/ +99312 / +905380862606		turkmenlawyer@hotmail.com ; www.turkmenlawyer.com
Kamil Gadam Consulting		+99365802745 +99362702702		contact@kamilgadam.com contact@bctm.info www.kamilgadam.com

-Meylis Nuryyev -Serdar Chalykov				Pazar araştırması, firma temsilciliği, firma kayıt süreçlerinin takibi, ihale takibi, alacak sorunlarında yardımcı olma, firma ve devlet kurumları ile görüşme ayarlama gibi hizmetler vermektedir.
AK Council Legal company (Altın Kanun Hukuk Bürosu)	Andalyp Cad No:82 Aşkabat	+99312 478719	+99312 478719	www.altynkanun.com contact@altynkanun.com
ACT Ashgabat Counselling Team	Türkmenbaşy Ş.No: 81	+99312 227616	+99312 227616	www.act.tm contact@act.tm
Avukat Gadam Esendurdyewviç Hudaynazarow	Parahat 4/1, d.2, ot.72 Aşkabat	Tel.: +993 12 47 37 68 Cep: +993 65 61 15 59		geh_atababa@mail.ru
Medet Kompani Ltd HJ Geldimammet İGDIROW	Oguzkent İş Merkezi Bitarap Türkm Cad. No: 231 Aşkabat	Tel:+993 12 44 99 33 Cep: +993 65 81 36 30		geldymamed.igdirov@gmail.com
<u>Batyr Rasulow</u> (avukatlar bürosu)	Mejlauka Cad. No:17 Aşkabat	Tel: +99312 364364 Cep: +99365 854768 Cep: +993 65041501 (Karabekova Annagül)	Faks: +993 12 16 07 05	
Svetlana BABAYEWA (Avukat,Hukukçu)		+99363 75 75 79		
Ozan Aşkın Dr. Resul Habyev Solicitor Silvine Law	16 High Holborn, London, WC1V 6BX	+44 (0) 203 096 3124 +44 (0) 743 271 2731		ozan.askin@silvinelaw.com www.silvinelaw.com Turkmen Hukukcu Dr. Resul Habyev, Turkmenge, Ingilizce, Rusca ve Turkce konusabilmektedir.
Arslan Bakgalov		Tel: +1 (347) 9447722		Web adresi: Legaltkm.com Mail: office@legaltkm.com
Annagül Garabekova		+99365 041501		annagulkarabekova@gmail.com

(Avukat, Hukukçu)				
Ayşe Burcu Arslan ARS Alacak Ve Risk Yönetimi Danışmanlık Ltd. Şti.	Cemal Sahir Sok. No:29/47 Mecidiyek öy Polat İş Merkezi 34387 Şişli / İstanbul	0090542328585 9 +90 212 296 91 47		ayse@arsdanismanlik.com info@arsdanismanlik.com Tahsilat ve alacak yönetim hizmetleri vermektedir.
ECY Hukuk & Danışmanlık	Barbaros Mah. Ardıç Sok. Varyap Meridian C Blok kat:30 daire: 213 Ataşehir/İs tanbul	+90 (216) 771 78 71 +90 (532) 767 34 99		https://ecyhukuk.com/iletisim/